

การสนทนากลุ่ม

• โยธิน แสงดี

แนวคิดและความเป็นมาของ การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นวิธีการอันหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้นๆ และยังทำให้ทราบถึงปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า คำถามในวงสนทนากลุ่มจะเป็นคำถามที่ถามถึงความรู้สึก การตัดสินใจ การให้เหตุผล แรงจูงใจ หรือสภาวะภายในต่างๆ ของบุคคล ความประทับใจ ดังนี้ เป็นต้น การสนทนากลุ่มมีลักษณะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวางของผู้เข้าร่วมสนทนากันเอง และกับนักวิจัย การถกประเด็นสนทนามีความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็นตลอดจนการโต้แย้ง ปัญหาหรือหัวข้อของการสนทนาถูกกำหนดโดยนักวิจัยหรือผู้สนใจทำการศึกษาในเรื่องนั้นๆ แล้วเลือกสรรบุคคลที่คิดว่าสามารถให้คำตอบในเรื่องที่สนใจได้ตรงประเด็นที่สุดเข้าร่วมในการสนทนา

การสนทนากลุ่มมีวิวัฒนาการมาจากการ
นั่งสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion,
Focused Interview) ของนักวิจัยในเชิงคุณภาพ
กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยทั่วไป ซึ่งแต่เดิมนั้น

การที่นักวิจัยจะเข้าไปนั่งคุยสนทนากับกลุ่ม
ประชากรที่ตนสนใจศึกษาต้องใช้เวลาเป็น
แรมเดือนหรือแรมปีในการใช้ชีวิตในชุมชน
เพื่อสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยก่อน แล้วจึง

ค่อยแทรกคำถามไปที่ละนิดละหน่อย เมื่อสนิทสนมมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็จะสามารถไปนั่งคุยนั่งถามที่กลุ่มไหนหรือ ณ จุดใดก็ได้ในชุมชน ยกตัวอย่างเช่น เมื่อสนิทสนมแล้วก็จะสามารถนั่งสนทนากับกลุ่มผู้หญิงที่นั่งซักผ้าเป็นกลุ่มที่ทำน้ำได้ นั่งสนทนากับกลุ่มผู้ชายที่ร้านกาแฟ หรือนั่งสนทนากับกลุ่มแม่บ้านที่นึ่งเสวนากัน ณ ได้ถุนบ้าน ดังนี้ก็ได้ การนั่งสนทนาในลักษณะดังกล่าวเป็นการพบปะกันโดยธรรมชาติเป็นกันเอง เพราะคุ้นเคยกันดีอยู่แล้ว ไม่มีการนัดแนะกันมาก่อน คนรวมกลุ่มกันเองอยู่แล้ว นักวิจัยจึงเดินเข้าไปทักทายพูดคุย ซักถาม แล้วก็หยอดคำถามที่สนใจศึกษาในระหว่างที่นั่งสนทนากันโดยที่ผู้ตอบหรือการโต้แย้งในกลุ่มนั้นก็ไม่มีใครทราบว่าคุณถามคำถามหลักให้แล้ว เพราะสนิทกันจนเข้าใจซึ่งกันและกันแล้ว จึงพูดคุยได้ง่ายถามไถ่กันได้ง่าย ผู้ตอบไม่มีความรู้สึกว่าคุณซักถามปัญหา แต่คิดว่าเป็นการนั่งเสวนากันในเรื่องที่นักวิจัยสนใจอยากรู้มากกว่านั่นเอง

จากการนั่งสนทนากลุ่มย่อยเล็ก ๆ ดังกล่าวไว้ในตอนต้น กลุ่มนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ และนักวิจัยทางธุรกิจการตลาดก็พิจารณาว่า การที่จะรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพอันหมายถึงคำตอบที่เป็นเหตุเป็นผล การเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ อันประกอบด้วย ความรู้สึกนึกคิด ๑ บางประการที่เกี่ยวข้องอารมณ์ (emotion) หรือ

กระบวนการอันซับซ้อนเกี่ยวกับการตั้งใจ (evaluation) และการตัดสินใจ (decision) ซึ่งสิ่งเหล่านี้การรวบรวมข้อมูลดังกล่าวนี้จำเป็นต้องใช้เวลาในการศึกษามาก เพราะต้องใช้เวลาไปกับการเข้าไปทำความรู้จักกับชุมชนและกลุ่มคนก่อน หลังจากนั้นจึงทำการซักถามและเจาะประเด็นข้อมูลซึ่งใช้เวลามาก สั้นเปลืองงบประมาณและบางครั้งอาจจะไม่ค้นพบคำตอบที่ต้องการเลย เพราะกลุ่มคนที่เข้าไปศึกษาในหมู่บ้านนั้นอาจจะไม่มีเลยก็ได้ ดังนั้นจึงได้คิดวิธีการรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพขึ้นมาอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นการนำรูปแบบของการนั่งสนทนากันแบบธรรมชาติมาปรับใช้นั่นเอง เพียงแต่กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (สมาชิกกลุ่มสนทนา) ให้มีหลักเกณฑ์ในการเลือกเข้ากลุ่มมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่จะนั่งสนทนากับใครก็ได้ตั้งแต่ก่อน แต่มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ว่าถ้าสนใจจะศึกษาเรื่องนี้ควรจะถามคนกลุ่มไหน สนทนากลุ่มกับใครจึงจะได้คำตอบ และทราบข้อเท็จจริง ได้เหตุผลเป็นคำตอบมากที่สุด

ความหมายของการจัดสนทนากลุ่ม

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การรวบรวมข้อมูลแบบการจัดสนทนากลุ่ม หรือ Focus Group Discussion เกิดขึ้นจากการจัดให้มีการนั่งสนทนากันระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มคนที่เป็นผู้รู้ (Key informants) ที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจ

สังคม อาชีพ หรือคุณลักษณะภูมิหลังต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกันที่สุด และคาดว่าเป็นกลุ่มที่สามารถตอบประเด็นคำถามที่นักวิจัยสนใจ ศึกษาได้ดีที่สุด สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้คำตอบที่เป็นเหตุผลที่ดีที่สุด และอาจกล่าวได้อีกว่า สมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มจะต้องมีลักษณะต่าง ๆ ใกล้เคียงกันมากที่สุด (Homogenous) นั่นเอง

เราอาจจะให้ความหมายของคำว่า การจัดสนทนากลุ่มไว้ดังนี้คือ การรวบรวมข้อมูลจากการนั่งสนทนากับผู้ให้ข้อมูล (Key informants) เป็นกลุ่มซึ่งผู้ร่วมสนทนากลุ่มนี้จะได้มาจากการเลือกสรรตามหลักเกณฑ์ที่นักวิจัยกำหนดไว้ว่าจะเป็นผู้ที่สามารถให้คำตอบตรงประเด็น และสามารถตอบวัตถุประสงค์ที่สนใจศึกษามากที่สุด

จากข้อเขียนตอนต้น การนั่งสนทนากันแบบธรรมชาติ หรือที่เรียกว่า Small Group Discussion นั้น ส่วนมากจะเป็นการนั่งคุยกันระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอีก 3-4 คน หรือน้อยกว่านี้ แต่การสนทนากลุ่มแบบ Focus Group Discussion นี้ ได้นำวิวัฒนาการของการนั่งสนทนากลุ่มย่อยนี้มาใช้ และได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่าผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มนั้นจะต้องมีลักษณะคล้าย ๆ กันในหลาย ๆ ด้าน (Homogenous) นอกจากนี้กลุ่มสนทนาจะต้องมากกว่า 3-4 คน ทั้งนี้เพราะว่ากลุ่มที่นักวิจัยจะทำการสนทนาเพื่อรวบรวมข้อมูลนี้ ไม่ใช่

เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ แต่เป็นการรวมกลุ่มให้เกิดขึ้นแล้วทำบรรยากาศในวงสนทนากลุ่มให้เป็นธรรมชาติและสร้างสรรค์ให้เกิดการเสวนากันในลักษณะที่เป็นการพูดคุยกัน แสดงความคิดเห็นและการโต้แย้ง ดังนั้น ถ้าสมาชิกกลุ่มเพียง 3-4 คน ก็จะไม่เกิดการโต้แย้งหรือการแสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร เพราะสมาชิกกลุ่มน้อยเกินไป ประกอบกับเป็นการจัดตั้งกลุ่ม นักวิจัยและสมาชิกกลุ่มยังไม่คุ้นเคยกัน การโต้แย้งหรือการเสนอแนวความคิดต่าง ๆ ก็อาจจะเกิดขึ้นได้น้อย ดังนั้น กลุ่มนักคิดทางวิจัยธุรกิจการตลาด และนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่นำวิธีการสนทนากลุ่มย่อยมาใช้จึงนำหลักการของนักจิตวิทยา สังคมและนักจิตวิทยาคลินิกที่ใช้ในการทดลอง ศึกษาการโต้แย้งของคนเป็นกลุ่มว่ากลุ่มคนที่มีขนาดระหว่าง 7-8 คนนี้ เป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะการตอบโต้และโต้แย้งกันดีที่สุดในขนาดกลุ่มที่ก่อให้เกิดการสนทนาที่มีลักษณะเปิดกว้างที่จะให้ผู้ร่วมสนทนาทุกคนไม่อาย และแต่ละคนจะวิพากษ์วิจารณ์ได้ดีที่สุด เป็นกลุ่มคนกำลังเหมาะในการจุดประเด็นซักถาม

ดังนั้นกลุ่มของวงสนทนาจึงประกอบด้วยผู้เข้าร่วมสนทนา 7-8 คน ซึ่งนับว่าเป็นขนาดที่กำลังเหมาะที่จะก่อให้เกิดการถกประเด็นปัญหา และการเสวนา ถ้าหากกลุ่มมีขนาดใหญ่กว่านี้เป็น 9-12 คน ก็จะมีลักษณะเป็นกลุ่มใหญ่ และในวงสนทนาอาจจะมีการ

แบ่งกลุ่มย่อยหันหน้าเข้าสนทนากันเอง ซึ่ง
จะลำบากในการนั่งสนทนาเป็นกลุ่ม และยาก
ต่อการสรุปประเด็นปัญหา หรือวิเคราะห์
ข้อมูล

ดังนั้นการจัดสนทนากลุ่มจึงเกิดขึ้นจาก
สมมติฐานที่เราเชื่อว่า เราจะรู้ถึงปฏิกิริยา
โต้ตอบของคนได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง โดยการ
กระตุ้นให้คนหันมาสนใจในสิ่งเดียวกันและมา
แสดงความคิดเห็นร่วมกันซึ่งอยู่ในลักษณะ
การเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม (Group dynamics)
และนักวิจัยก็จะสังเกตพฤติกรรมของบุคคล
ในกลุ่มที่ศึกษา ตลอดจนบันทึกการโต้ตอบกัน
ภายในกลุ่มด้วยการบันทึกเทปหรือการจด
บันทึกเอาไว้เพื่อการวิเคราะห์ต่อไปนั่นเอง

จากข้อเขียนตอนต้น ท่านได้เข้าใจถึงรูปแบบ
และความหมายของการจัดสนทนากลุ่ม
แล้ว จะสามารถจำแนกได้ว่าในวงสนทนากลุ่ม
จะมีผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาคือ สมาชิกที่นัก
วิจัยเชิญเข้าร่วมสนทนา และนักวิจัยซึ่งจะเป็น
ผู้ดำเนินการสนทนา เป็นผู้คอยซักถามประเด็น
ปัญหานั้นเอง ในที่นี้จะขอเรียกว่า พิธีกร
(Moderator) ซึ่งพิธีกรนี้จะเป็นผู้ที่คอยซักถาม
และจุดประเด็นการสนทนาในกลุ่มตลอดไป
จนจบการสนทนาตามแนวคำถามของการ
จัดสนทนากลุ่ม ที่เตรียมไว้

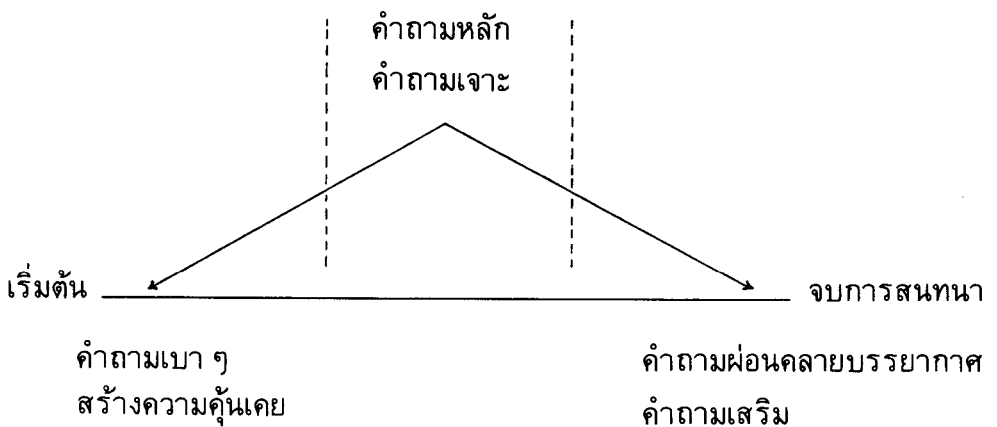
จากการทำวิจัยในเชิงคุณภาพ ไม่ว่าจะ
เป็นการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In-depth
Interviews) หรือการสนทนากลุ่มย่อย (Small
Groups Discussion, Group Interviews, Group
Discussion) หรือแม้แต่การเข้าร่วมและการ
สังเกต (Participation and Observation) นัก
วิจัยจะต้องจัดเตรียมแนวคำถามเอาไว้ เป็นคู่มือ
หรือแนวคำถามในการถามกันลึ้ม และเป็น
การเรียบเรียงคำถามให้เป็นข้อคำถามที่ต่อเนื่อง
ง่ายต่อการถาม การวิเคราะห์ เช่น อาจ
จะเขียนไว้ในไดอารี่ แผ่นกระดาษ หรืออาจ
จะท่องจำไว้ในสมองจนขึ้นใจ ทำนองเดียวกัน
สำหรับการจัดสนทนากลุ่ม นักวิจัยจำเป็นต้องทำ
แนวคำถามเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางในการสนทนา
จะช่วยให้การสนทนาดำเนินไปได้ราบรื่น ไม่วกวน
และถามประเด็นปัญหาให้อยู่ในกรอบของการวิจัย ไม่
สะเปะสะปะ

วิธีการสร้างแนวคำถามและการกำหนด
ประเด็นปัญหา ดังกล่าวแล้วตอนต้นว่า การ
จัดสนทนากลุ่มก็คือ การนั่งสนทนากลุ่มผู้ให้
ข้อมูลที่สามารถให้คำตอบแก่นักวิจัยได้ตรงกับ
วัตถุประสงค์ประสงค์ของการศึกษามากที่สุด ดัง
นั้น ในการเขียนแนวคำถามและการกำหนด
ตัวแปร แนวคำถามทุกข้อจะต้องประกอบด้วย
ตัวแปรแล้วนำมาสร้างเป็นคำถามที่สามารถ
ตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษาชัดเจนที่สุด
นั่นเอง นั่นก็นำวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในแต่ละข้อไปจำแนกเป็นตัวแปร แล้วสร้างเป็นคำถามย่อย ๆ โดยมีหลักเกณฑ์ว่า คำถามแต่ละคำถามต้องตั้งสมมติฐานย่อย ๆ ไว้ในตัวเองว่า ทำไมเป็นอย่างนี้ เพราะอะไร ทำไมอย่างไร เขียนคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อที่จะให้ได้คำตอบออกมาในเชิงเป็นเหตุเป็นผลนั่นเอง

การเรียงแนวคำถามในการจัดสนทนากลุ่ม ควรจะมีการเรียงคำถามจากคำถามที่เบา ๆ ง่ายต่อการเข้าใจ และสร้างบรรยากาศให้คุ้นเคยกันระหว่างนักวิจัยกับผู้เข้าร่วมสนทนา แล้วจึงวกเข้าสู่คำถามหลักหรือคำถามประเด็นหลักของการศึกษา แล้วจึงไปจบลงที่คำถามเบา ๆ อีกครั้งหนึ่งเพื่อผ่อนคลายบรรยากาศในการสนทนาเพราะจะเป็นการผ่อนคลายความคิดและสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเองในวงสนทนามากยิ่งขึ้น

ลักษณะการเรียงคำถาม

ในวงสนทนากลุ่มการที่ผู้ร่วมสนทนา มีปฏิภริยาโต้ตอบกันในระหว่างการสนทนา จะเป็นสิ่งเร้าให้เกิดการสนทนาในระดับลึกยิ่งขึ้นในแต่ละประเด็น ด้วยวิธีดังกล่าวนี้ จึงทำให้ นักวิจัยสามารถหยั่งรู้ถึงสาเหตุเบื้องหลังพฤติกรรมต่าง ๆ โดยผู้ร่วมสนทนาไม่รู้ตัว สิ่งที่ได้มานั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหาได้ด้วยวิธีการใช้แบบสำรวจข้อมูล เพราะในวงสนทนากลุ่มนักวิจัยจะต้องคอยวิเคราะห์สถานการณ์และข้อมูล ในกลุ่มบุคคลที่ถูกกระตุ้นนั้นด้วย แล้วสร้างประเด็นคำถามใหม่ ๆ ย้อนกลับต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้คำตอบที่ดีมีเหตุผลชัดเจนและละเอียดมากที่สุด

องค์ประกอบของการจัดสนทนากลุ่ม

1. สิ่งแรกที่ต้องทำในเรื่องของการสนทนากลุ่ม คือการกำหนดเรื่องที่จะทำการศึกษากำหนดหัวข้อเรื่องนี้ว่าจะเกิดมาจากแนวคิด ทฤษฎี หรือเรื่องที่สนใจศึกษานั้นเอง

2. กำหนดตัวแปรหรือตัวบ่งชี้ที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา เพื่อนำมาสร้างเป็นแนวทางในการดำเนินการสนทนา ซึ่งการกำหนดตัวแปรนั้น ก็จำแนกแยกแยะมาจากวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นเอง วัตถุประสงค์ต้องการทราบอะไรก็กำหนดตัวแปรออกมาแล้วนำมาสร้างเป็นแนวคำถามย่อย ๆ

3. แนวทางในการสนทนากลุ่ม ได้จากการนำตัวแปรที่กำหนดไว้ มาเรียบเรียงเป็นข้อย่อย จัดลำดับ ผูกเป็นเรื่องราว นำการสนทนาให้เป็นขั้นตอน และสละสลวยเป็นลำดับความคิด (ตั้งกล่าวไว้บ้างแล้วในตอนต้น ๆ)

4. แบบคัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา เป็นแนวทางในการคัดเลือกสมาชิกเพื่อเข้าร่วมในกลุ่มสนทนาที่ถือว่าเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในการศึกษาครั้งนี้ ตรงวัตถุประสงค์ของการศึกษามากที่สุด แบบคัดเลือกนี้อาจจะทำได้เป็นแบบสอบถามย่อย ๆ หรือเป็นตารางคัดเลือกก็ได้ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ของผู้วิจัยจะกำหนด และจะต้องมีแบบบันทึกข้อ

มูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มในแต่ละครั้งเก็บไว้ด้วย เพราะบางครั้งอาจจะมีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์อีกต่อไปด้วย

5. บุคลากรในการจัดสนทนากลุ่ม ในการจัดสนทนากลุ่มแต่ละครั้งควรจะต้องประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้ คือ

ก. พิธีกร (Moderator) เป็นผู้นำและกำกับการสนทนาของกลุ่มให้เป็นไปตามแนวทางของหัวข้อการศึกษา ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนละเอียดที่สุดในเวลาที่กำหนด พิธีกรจะต้องเป็นผู้รู้จักปัญหา รู้จักทฤษฎี และรู้จักวิธีการควบคุมปัญหา ควบคุมการสนทนาแบบกลุ่มเป็นอย่างดี พิธีกรจะต้องชักจูงให้สมาชิกกลุ่มอธิบายความรู้สึกในประเด็นที่ซักถามนั้นออกมาให้ได้ว่า มีความคิดเห็น หรือมีทัศนคติอย่างไร พิธีกรจะต้องรู้จักนำทฤษฎีหรือความสนใจมาตั้งเป็นสมมติฐานตลอดเวลาและจะต้องทดสอบสมมติฐานเล็ก ๆ เหล่านั้น โดยการถามปัญหาที่จะนำไปสู่การอธิบายที่ชัดเจน ซึ่งสมมติฐานนี้เป็นสมมติฐานย่อย ซึ่งต่างจากสมมติฐานหลักที่ตั้งไว้แต่แรก ควบคุมไปกับจุดประสงค์ของการวิจัย ในการนั่งสนทนากัน พิธีกรจะต้องทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับการประกอบการสนทนาไปด้วย โดยพยายามหาความสัมพันธ์ของข้อมูลนั้นกับข้อมูลอื่น ๆ ที่ได้รับมาก่อน พิธีกรที่ดีจะต้องมีความชำนาญในการตั้งสมมติฐานเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่ปรากฏ

ขึ้นในวงสนทนา การตั้งสมมติฐานย่อย ๆ เหล่านี้ จะช่วยให้ผู้ดำเนินการสนทนาสามารถสร้างคำถามได้อย่างเหมาะสมและตรงกับจุดมุ่งหมายช่วยให้ผู้ดำเนินการสนทนาถามตรงแนว ไม่สะเปะสะปะ

ข. ผู้จัดบันทึกคำสนทนา เป็นผู้ที่ยกคอยจัดบันทึกคำสนทนาจะทำหน้าที่จดทุกคำพูดที่จะจดกัน ตลอดจนการจดอาจกับกิริยาท่าทางของสมาชิกผู้เข้าร่วมกลุ่มด้วย เพราะการนั่งเฉย ๆ แต่แววตาท่าทางอาจจะแสดงถึงคำตอบได้ การพยักหน้า การส่ายหน้า ก็เป็นการแสดงออกถึงคำตอบด้วย ผู้จัดบันทึกคำสนทนาต้องจัดบันทึกสิ่งเหล่านี้ด้วย ข้อบันทึกของผู้จัดบันทึกนี้จะสามารถอ่านสรุปเป็นข้อสรุปของการสนทนากลุ่มในแต่ละครั้งได้ แล้วก็สามารถนำไปประกอบการถอดเทปข้อมูลด้วย เพื่อที่จะทำให้ทราบว่าเสียงที่ตอบคำถามนั้นเป็นเสียงใครบ้างที่ตอบ หรือโต้แย้งกันว่าอย่างไร ผู้จัดบันทึกคำสนทนา นอกจากจะช่วยจัดบันทึกแล้วยังมีหน้าที่อีกอย่าง คือ คอยสะกิด เตือน หรือบอกพิธีกรในกรณีที่พิธีกรลืมถามคำถามหรือข้ามคำถาม และสิ่งสำคัญอีกประเด็นหนึ่งคือ ผู้จัดบันทึกคำสนทนาเมื่อเริ่มการสนทนาจะต้องเขียนผังการนั่งสนทนากลุ่มให้พิธีกรด้วย เพราะจะช่วยให้พิธีกรทราบว่าในกลุ่มมีใครบ้าง ชื่ออะไร และอีกหนึ่งแผ่นก็เขียนไว้ให้ตนเอง จะได้ทราบว่าใครนั่งตรงไหน จะช่วยให้จัดบันทึกง่ายขึ้น

ค. เจ้าหน้าที่บริการทั่วไป และผู้คอยกันผู้ที่เข้าร่วมวงในกลุ่มโดยไม่ได้รับเชิญ เป็นบุคคลที่คอยเอื้ออำนวย และให้ความสะดวกแก่ผู้ที่อยู่ในกลุ่มสนทนา มีหน้าที่คือ คอยบริการน้ำดื่ม ขนม เปลี่ยนเทป บันทึกเทป ตลอดจนการคอยกันไม่ให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องในวงสนทนาเข้าไปเสนอความคิดในกลุ่ม หรือเข้าไปรบกวนสมาธิสมาชิกกลุ่ม

6. อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล ในการจัดสนทนากลุ่ม อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล คือ เทปบันทึกเสียง เพราะในวงสนทนาที่สนทนานั้น ตลอดการดำเนินกลุ่มสนทนาจะมีการถกประเด็นปัญหา การโต้แย้ง เป็นกระแสความคิดสวนกันไปสวนกันมา หลายเสียง หลายความเห็น ดังนั้น จึงต้องบันทึกเสียงเอาไว้เพราะคำตอบที่เป็นกระแสโต้แย้งหรือการถกประเด็นกันด้วยเหตุผล สิ่งนี้แหละเป็นหัวใจสำคัญของการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เทปบันทึกเสียงจะเป็นอุปกรณ์บันทึกข้อมูลที่ดีที่สุดที่สามารถเก็บเหตุผล รายละเอียด และข้อคำตอบได้ละเอียดที่สุด คำตอบที่เกิดจากการถกแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหากันมาก ๆ มีการแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความเห็นกันมาก ๆ นั่นคือ จุดละเอียดที่สุดของการวิเคราะห์ข้อมูลนั่นเองและการตีความต้องพิจารณาละเอียดลงไปถึงเหตุผลที่ถกโต้แย้งหรือเสนอคำตอบความเห็นนี้ด้วย จะช่วยให้

การวิเคราะห์ข้อมูลได้คำตอบที่ดีที่สุด สะเอียดที่สุด ในการจัดสนทนากลุ่มจะใช้เทปบันทึกเสียง 2 เครื่อง บันทึกข้อมูลหลั่วมักันประมาณ 5 นาที เพื่อที่จะได้บันทึกข้อมูลส่วนที่เสียไปในระหว่างการเปลี่ยนเทป และเป็นประโยชน์สำหรับป้องกันการบันทึกข้อมูลไม่ติด (ป้องกันเอาไว้) นอกจากนี้ก็กันหายและแบ่งกันฟังในกรณีมีผู้ร่วมวิจัยหลายคน นอกจากเทปบันทึกข้อมูลแล้ว ก็จะต้องมีสมุดจดบันทึกข้อมูลด้วยสำหรับผู้จดบันทึกคำสนทนา นอกจากนี้ก็มีอุปกรณ์สนามอื่น ๆ อีก เช่น ถ่านไฟฉาย เทปเปล่า ดินสอ ปากกา ยางลบ ฯลฯ

7. อุปกรณ์เสริมการสนทนากลุ่ม เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้วงการสนทนาดำเนินไปด้วยบรรยากาศราบรื่นและดูเป็นธรรมชาติไม่เคร่งเครียด สร้างบรรยากาศให้เป็น “การนั่งจับเข้าคุยกัน” อุปกรณ์ที่จะช่วยเสริมการสนทนากลุ่มให้ดูเป็นธรรมชาติ ได้แก่ น้ำดื่ม ขนม บุหรี่ ของขบเคี้ยวเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือ อาจจะเป็นรูปภาพ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้เข้าใจเรื่องหรือประเด็นที่เราสนใจจะถามมากยิ่งขึ้น

8. สถานที่ที่จะจัดสนทนากลุ่ม ควรมีการกำหนดให้แน่นอน ศึกษาก็ไหนก็จัดกลุ่มที่นั่นให้สะดวกแก่สมาชิกกลุ่มที่สุด ให้เงียบ อากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่มีเสียงรบกวน แดดไม่ร้อน ไม่มีมดคอยมากัด ผู้เข้าร่วมกลุ่ม

ทุกคนรู้จักดี ดังนี้เป็นต้น

9. ของกำนัล ของที่ระลึก มอบไว้ก่อนจากกัน ให้ไว้แก่สมาชิกกลุ่มที่ได้สละเวลาอันมีค่ายิ่งของเขามาร่วมวงสนทนากับเรา มิใช่เป็นค่าจ้าง แต่มอบให้รำลึกถึงกันที่เราเคยมานั่งถกประเด็นปัญหาด้วยกันเมื่อโอกาสหนึ่ง

10. ระยะเวลาของการดำเนินการจัดสนทนากลุ่มพิธีกรควรใช้เวลาในการสนทนาไม่เกิน 2 ชั่วโมงกับ 15 นาที นับแต่เริ่มคำถามแรก เช่น เริ่มเวลาเข้า 9.00 น. ควรจะจบสิ้นในเวลา 11.30 น. เป็นต้น รวมระยะเวลาดังแต่ต้อนรับสมาชิกกลุ่มจนจบการสนทนากลุ่มประมาณ 2 ชั่วโมงกับ 30 นาทีพอดี เพราะถ้าช้าหรือนานกว่านี้สมาชิกกลุ่มจะล้าคำตอบที่จะได้ตอนท้ายเป็นคำตอบที่ผู้ตอบ ตอบเพื่อให้เสร็จสิ้นการสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจะน้อยลง พิธีกรควรใช้คำถามอุ่นเครื่อง สร้างบรรยากาศให้คุ้นเคยกันก่อนประมาณ 10-15 นาที แล้วจึงเริ่มถามคำถามหลักในแนวทางการสนทนาที่จัดเตรียมไว้

การดำเนินการสนทนากลุ่ม

เมื่อสมาชิกกลุ่มมาพร้อมกันแล้ว ก็เริ่มดำเนินการสนทนา โดยผู้ดำเนินการสนทนาในที่นี้คือพิธีกร แนะนำตนเองและทีมงาน อัน

ประกอบด้วย ตัวพิธีกร ผู้จัดบันทึก และผู้บริการทั่วไป บางครั้งถ้ามีผู้สังเกตการณ์ (Observer) ก็แนะนำด้วย แล้วอธิบายถึงจุดมุ่งหมายในการมาทำการสนทนา วัตถุประสงค์ของการศึกษา และบอกว่าจะมีการบันทึกเทปคำสนทนาตลอดการถกประเด็นปัญหา

นอกจากนี้ก็จะมีผู้คอยจัดบันทึกคำสนทนาด้วย แล้วจึงเริ่มเกริ่นนำด้วยคำถามอุ้งเครื่องสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง สร้างความคุ้นเคยให้เกิดขึ้นในการสนทนา หลังจากพิจารณาว่ากลุ่มเริ่มคุ้นเคยกับเราดีแล้วก็เริ่มคำถามในแนวการสนทนาที่จัดเตรียมไว้ ชักใช้ไล่เลียงคำถาม โดยการทิ้งช่วงให้มีการถกประเด็นและโต้แย้งกันให้พอสมควร พยายามสร้างบรรยากาศให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในกลุ่มผู้เข้าร่วมวงสนทนาด้วยกันเอง ควบคุมเกมส์ไม่ให้หยุดนิ่ง อย่าชักคนใดคนหนึ่งจนเกินไป คำถามที่ถามไม่ใช่ถามคนเดียว แต่เป็นการสร้างประเด็นปัญหาถามทั้งกลุ่ม ให้กลุ่มถกประเด็นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ถ้าไม่จำเป็นอย่าชักรายตัว เว้นแต่จำเป็นเพราะคำตอบต่อเนื่องให้ไล่ชักรายละเอียดเชิงเหตุผลออกมาให้ได้

ในการนั่งสนทนากัน ไม่ว่าจะจัดกันกี่ครั้งก็กลุ่มก็มักจะพบกับคนที่พูดมากที่สุด และคนที่พูดน้อยที่สุดหรือไม่ค่อยพูดเอาเสียเลย ดังนั้น พิธีกรจะต้องคอยควบคุมเกมส์ให้ดี พยายามอย่าให้เกิดการข่มทางความคิด หรือ

ชักนำผู้อื่นให้เห็นคล้อยตามกับผู้ที่พูดเก่ง (Dominate) และพยายามสร้างบรรยากาศให้คนที่ไม่ค่อยพูดให้แสดงความคิดเห็นออกมาให้ได้

พิธีกรจะต้องเป็นผู้ที่ช่างคุยช่างซักสักหน่อย เป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ในการพูดคุย มีการเว้นจังหวะการถามที่ดี ถามซ้ำ ๆ ละเอียด และต้องมีการพูดแทรกตลกด้วยจะช่วยให้บรรยากาศการสนทนากลุ่มสนุกไม่เหนียวล้า

ประเภทของการจัดสนทนากลุ่มเพื่อใช้ศึกษาในวัตถุประสงค์ต่าง ๆ

1. ใช้เพื่อสร้างให้เกิดสมมติฐานใหม่ ๆ
2. ใช้เพื่อสำรวจความคิดเห็น ทศนคติของประชากรต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่สนใจจะศึกษา
3. ใช้ในการทดสอบแนวความคิดในเรื่องที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาใหม่
4. ใช้ในการประเมินผลการวิจัยทางธุรกิจ
5. ใช้ในการทดสอบแบบสอบถาม และเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน
6. ใช้เพื่อเป็นการค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือหรือไม่แน่ชัดในการวิจัยเชิงปริมาณ นำคำตอบจากการสนทนากลุ่มไปอธิบายเสริม

7. ใช้ประโยชน์ในการทำ Pilot Study ศึกษาบางเรื่องเพื่อเป็นแนวทางในการทำ Case Study ต่อไป

ข้อดีของการจัดสนทนากลุ่ม

1. เป็นการนั่งสนทนาระหว่างนักวิจัยกับผู้รู้ให้ข้อมูลหลาย ๆ คนที่เป็นกลุ่ม ดังนั้นจึงก่อให้เกิดการเสวนากันในเรื่องที่สนใจไม่มีการปิดบัง เพราะกลุ่มใหญ่มีการแสดงความคิดเห็น ถ้าประเด็นต่าง ๆ ยังไม่ชัดเจนเพียงพอก็สามารถซักถามต่อไปได้เพื่อหาคำตอบที่ชัดเจนที่ดีที่สุดในกลุ่ม คำตอบที่ได้จากการถกประเด็นปัญหาซึ่งกันและกันถือว่าเป็นการกลั่นกรองซึ่งแนวความคิดและเหตุผลแล้วไม่มีการตีประเด็นปัญหาผิดไปเป็นอย่างอื่น

2. การสนทนากลุ่ม จะเป็นการสร้างบรรยากาศเสวนาให้เป็นกันเองระหว่างผู้นำการสนทนากับสมาชิกกลุ่มสนทนาหลาย ๆ คนพร้อมกัน จึงลดภาวะการเขินอายออกไป สมาชิกกลุ่มกล้าคุย กล้าแสดงความคิดเห็น เป็นเพราะมีพวกที่ลักษณะคล้าย ๆ กันอยู่ด้วยกันยอมไม่อาย-เขินในการตอบคำถามหรือโต้แย้งและไม่เกรงว่าจะบันทึกไปทำอะไร เพราะเป็นคำตอบของคนหลายคนในเวลาเดียวกัน

3. การใช้วิธีการสนทนากลุ่ม ถ้านักวิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนาเอง แม้ว่าแนวคำถาม

จะไม่ละเอียดนักหรือยังไม่ครอบคลุมประเด็นปัญหาดีเท่าที่ควร แต่เมื่อดำเนินการสนทนาไปแล้วนักวิจัยก็สามารถสร้างแนวคำถามขึ้นมาได้โดยการตั้งคำถามต่อจากคำตอบที่สมาชิกกลุ่มตอบมา หรือวิพากษ์คำถามนั้น โดยการโต้แย้ง ซึ่งวิธีการดังนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลละเอียดและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษายิ่งขึ้น

4. คำตอบจากการสนทนากลุ่มก็มีลักษณะเป็นคำตอบเชิงเหตุผลคล้าย ๆ กับการรวบรวมข้อมูลแบบเชิงคุณภาพ วิธีอื่น ๆ เหมือนกัน ซึ่งใช้ประโยชน์เสริมในการอธิบายข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ หรือใช้ก่อนการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ คือนำไปใช้เป็น การหาคำตอบมาเป็นแนวทางในการร่างแบบสอบถามและตั้งคำถาม นอกจากนี้ก็เป็นประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงเหตุผลสำหรับการวิจัยแบบศึกษาในเฉพาะกรณี (Case Study) หรือเจาะข้อมูลเป็นแนวทางในการสำรวจข้อมูลใหญ่ต่อไป คือ การใช้เป็น Pilot Study ไปก่อน นั่นเอง

5. ประหยัดเวลา และงบประมาณ ของนักวิจัยในการศึกษาเรื่องเดียวกันจากประชากรบางกลุ่ม และในชุมชนบางแห่ง เพราะแทนที่จะต้องเสียเวลาไปนั่งสังเกตการณ์ และเข้าร่วมทำความสนทนสนมเป็นเดือน เป็นปีกว่าจะเจาะข้อมูลได้ เพียงแต่ใช้การสนทนากลุ่มและวางรูปประเด็นคำถามให้เหมาะสม

พิจารณาในกลุ่มเจาะ (Focused Group) ให้ตรงวัตถุประสงค์ของการวิจัยก็จะได้อำตอบเท่ากับการเสียเวลานั่งสังเกตหรือทำความเข้าใจสนทนเป็นปีเป็นเดือนทีเดียว

6. ทำให้ได้รายละเอียดลึกซึ้งซึ่งสามารถตอบคำถามประเภททำไมและอย่างไร ซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณไม่สามารถบอกได้

7. การสนทนากลุ่มจะช่วยบ่งชี้อิทธิพลของวัฒนธรรมและคุณค่าต่าง ๆ ของสังคมนั้นได้ เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มมาจากวัฒนธรรมเดียวกัน ผลการสนทนากลุ่มเล็กอาจใช้เป็นตัวแทนของกลุ่มใหญ่ได้ (บางเรื่อง, บางชุมชน) และผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มจะให้ภาพของลักษณะสังคมมิใช่ภาพเฉพาะรายบุคคล

8. สภาพของการสนทนากลุ่มช่วยเราให้เกิดข้อมูลที่เป็นจริงและครบถ้วน เพราะสภาพของกลุ่มเกิดจากการเลือกสรรคนที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกัน ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นกันเองยอมเปิดเผยพฤติกรรมมากกว่าการสัมภาษณ์เดี่ยวนั้นเอง

ข้อจำกัดของการสนทนากลุ่ม

1. ถ้าวัตถุประสงค์ของการวิจัยยังคลุมเครือไม่ชัดเจน ก็ยากต่อการกำหนดตัวแปรและการสร้างแนวคำถาม การสนทนากลุ่ม

ก็จะสะเปะสะปะ และได้คำตอบไม่สอดคล้องกับสิ่งที่อยากจะรู้จริง ๆ

2. การสร้างแนวคำถาม จะต้องเรียบเรียงแนวคำถามให้ดีไม่วกวน และจะต้องมีการทดสอบ (Pretest) แนวคำถามเสมอ ก่อนที่จะใช้จริง จะทดสอบโดยการจัดกลุ่มสนทนาหรือการทำการสนทนาแบบเจาะลึกก็ได้ เพราะถ้าวางรูปแบบคำถามไม่ราบรื่นและไม่ต่อเนื่องกันแล้วจะทำให้การถามวกวน คนถามก็เข็ง คนร่วมกลุ่มสนทนาก็งง ไม่ทราบที่กำลังคุยอะไรกันแน่

3. การคัดเลือกสมาชิกผู้เข้าร่วมวงสนทนาจะต้องได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยต้องมีลักษณะต่าง ๆ ที่เหมือนกัน (Homogenous) ไม่ขัดแย้งกันและกัน นอกจากนี้จะต้องไม่นำคนที่ป็นศัตรูกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน จะทำให้บรรยากาศกลุ่มเสียเพราะทั้งสองฝ่ายจะคอยแต่ข่มหรือแก้งคำตอบซึ่งกันและกัน หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจนั่งเงียบขริมไปเลยก็ได้

4. คำตอบในวงสนทนาบางคำตอบอาจจะไม่ได้จากการสนทนากลุ่ม เพราะผู้เข้าร่วมวงสนทนาคิดว่าสิ่งที่จะตอบไปนั้น นักวิจัยรู้เอง รู้ดีอยู่แล้ว เกรงว่าตอบไปแล้วจะเป็นการ “เอามะพร้าวไปขายสวน” นักวิจัยก็เลยไม่ได้คำตอบที่ต้องการ หรืออีกประเด็นหนึ่ง ถ้าพฤติกรรมหรือความคิดเห็นหรือทัศน

ในบางเรื่องซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของชุมชนอาจ จะไม่ได้รับการเปิดเผยในวงสนทนากลุ่มต้อง ใช้วิธีการนั่งสนทนาแบบตัวต่อตัวนอกวงสน- ทนากลุ่มแทนจึงจะได้คำตอบเปิดเผยออกมา

5. เหตุการณ์ หรือพฤติกรรมหรือคำ ตอบในบางประเด็นคำถามที่สมาชิกกลุ่มคิด ว่าเป็นเรื่องธรรมดาและเคยชินอยู่แล้ว บาง ที่สมาชิกกลุ่มนี้ไม่ถึง ลืมหยิบยกมาตอบทำ ให้นักวิจัยไม่ได้คำตอบในคำถามประเด็นดัง กล่าวนั้น

6. ถ้าพิธีกรไม่ได้รับการฝึกฝนให้เป็น ผู้ดำเนินการสนทนาที่ดี เตรียมตัวไม่พร้อม นั่งคุมเกมสนทนาไม่ได้นานก็จะทำให้วง สนทนาดำเนินไปได้ไม่ราบรื่น อาจจะทำให้ รูปกลุ่มเสียไปเลยก็ได้

7. การสนทนากลุ่มทำได้เพียงบางเรื่อง เท่านั้น มิใช่จะทำการศึกษาได้ทุกเรื่อง ดังนั้น นักวิจัยจะต้องพิจารณาว่า เรื่องใดควร จะใช้การสนทนากลุ่ม ถ้าใช้การสนทนา กลุ่มจะคุ้มกันหรือไม่ จะได้คำตอบมากมาย พอกับการวิเคราะห์และตีความไหม นอก จากนี้ต้องคำนึงถึงกลุ่ม พื้นที่ตัวอย่าง และ จำนวนของกลุ่มที่จะจัดด้วยว่า เรื่องแต่ละ เรื่องนั้นจะจัดกี่กลุ่ม มีกลุ่มเปรียบเทียบหรือไม่ ใช้อย่างไร ดังนี้ เป็นต้น

8. การสนทนากลุ่มเป็นการนั่งถกประ- เเด็นปัญหากันในวงสนทนาของผู้ที่มีลักษณะ

คล้ายคลึงกันในทาง เศรษฐกิจ สังคม ประ- ชากร อาชีพ ฯลฯ ตลอดจนภูมิหลังต่าง ๆ ดังนั้น ในบางเรื่องหรือบางหัวข้อของการ สนทนา พิธีกรอาจจะต้องเป็นเพศหญิงหรือ เพศชาย อยู่กับความเหมาะสมของเรื่องและ ของกลุ่ม เช่น เรื่องเกี่ยวกับสตรี พิธีกรก็ ควรจะเป็นสตรี จะได้ไม่ต้องเขินอายกัน ดัง เช่นการจัดสนทนากลุ่มเกี่ยวกับเรื่องการ วางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิดตั้งนี้ เป็นต้น แต่บางเรื่องจะเป็นผู้หญิงถามผู้ชาย หรือผู้ชายถามผู้หญิงก็ได้ขึ้นอยู่กับเรื่องที่ทำ การศึกษา

9. ภาษาในการพูดคุยกันนับว่าเป็นสิ่ง สำคัญมาก ดังนั้น พิธีกรควรจะพูดภาษาของ สมาชิกในกลุ่มสนทนาหรือในพื้นที่ที่ทำการ ศึกษา เพราะจะเป็นการง่ายต่อการสื่อความ หมาย การถามการสร้างบรรยากาศ ตลอด จนการควบคุมเกมให้เป็นกันเอง พิจารณา ถึงรูปแบบกลุ่มที่ใช้ภาษาเดียวกัน จะเหมือน กับการนั่งสูบบุหรี่ กินขนมคุยกันไปเรื่อย ๆ เกิดบรรยากาศเป็นกันเอง ไม่ตึงเครียด หรือ เคร่งขรึมจนเกินไป

10. เทปบันทึกข้อมูล ถ้าไม่พร้อมหรือ สภาพไม่เหมาะต่อการบันทึก ถ้าใช้ในการ บันทึกข้อมูลแล้วเสีย บันทึกไม่ติด จะทำให้ เสียข้อมูลไปเลย การจัดกลุ่มเก่าขึ้นมาอีก ครั้งจะทำให้สมาชิกกลุ่มแข็งและไม่ค่อยจะ ชอบใจนัก เพราะทำให้เสียเวลาซ้ำสอง ดัง

นั้น ก่อนจะดำเนินการสนทนากลุ่มจะต้องตรวจดูอุปกรณ์สนามทุกอย่างให้เรียบร้อย เทปเปล่าต้องมีให้มากพอ ถ่านไฟฉายต้องพร้อมทุกเมื่อ เทปต้องใช้งานได้ตลอดเวลา ก่อนเลิกจากกันต้องเปิดเทปที่บ้านทักข้อมูลเอาไว้ให้สมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมทุกคนให้ฟัง โดยพร้อมเพรียงกัน จะเป็นการสร้างบรรยากาศที่สนุกสนานขบขันทีเดียว เพราะต่างก็จะพูดถึงคำตอบของตนเองหรือของเพื่อนร่วมกลุ่มคนอื่น ๆ และในโอกาสนี้นักวิจัยก็ถือโอกาสถามประเด็นที่ยังเคลงใจได้อีกจะช่วยให้ได้คำตอบที่ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลแบบการจัดสนทนากลุ่ม ข้อมูลของการสนทนาจะถูกบันทึกไว้ในเทปบันทึกเสียง และในแบบจดบันทึกคำสนทนาของผู้จดบันทึกข้อมูลที่อยู่ในเทปจะถูกถอดออกมาเป็นบทคำสนทนา (Transcription) โดยละเอียดทุกคำพูดทุกบททุกตอน เหตุผลที่ถอดละเอียดทุกคำพูด เพราะถือว่าจุดประเด็นสำคัญของคำตอบในการวิเคราะห์อยู่ที่บทของการเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันของสมาชิกภายในกลุ่ม การถอดละเอียดทุกคำพูดจะช่วยให้อ่านแล้วได้เข้าใจ และสามารถมองภาพของการสนทนากลุ่มนั้น ๆ ได้ว่า มีบรรยากาศเป็นอย่างไร การมีส่วนร่วมในการถกประเด็นปัญหาของสมาชิกกลุ่มเป็นอย่างไร มีการโต้แย้งกันดีหรือไม่

ไม่ ดังนี้เป็นต้น (บางโครงการวิจัยจะถอดเทปเพียงบางส่วน อาจถอดเพียง 80% 50% หรือ 30% แล้วแต่ว่าผู้ศึกษาต้องการความละเอียดของข้อมูลมากน้อยแค่ไหน)

การถอดเทปข้อมูลถ้าถอดละเอียดทุกคำพูดก็จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูล เพราะง่ายต่อการอ่านและสรุปคำตอบ นอกจากนี้คำตอบที่ถอดออกมาเป็นบทสนทนากลุ่มนั้น นอกจากจะใช้วิเคราะห์ในเรื่องที่สนใจศึกษานั้นแล้ว ยังสามารถหยิบยกมาวิเคราะห์เรื่องอื่น ๆ ได้อีก เพราะในวงสนทนาในแต่ละครั้งไม่ใช่อีกกันเพียงประเด็นเดียว แต่จะมีประเด็นอื่น ๆ คัดพันออกมาด้วย ดังนั้นจึงสามารถนำมาวิเคราะห์เป็นการวิเคราะห์แบบข้อมูลทุติยภูมิต่อไปได้อีก นั่นคือจัดสนทนากลุ่มเพียง 1 เรื่องสามารถวิเคราะห์ได้หลายเรื่อง (ถ้าจะทำ)

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนักวิจัยก็จะอ่านจากบทสนทนาที่ถอดเทปออกมานั้น แล้วก็จดคำตอบที่ละเอียดที่สุดและให้เหตุผลที่ดีที่สุดลงในกระดาษจดข้อมูล (Card) ซึ่งจัดทำไว้แล้ว เขียนเรียงคำตอบไว้ในเครื่องหมายคำพูด ว่าเป็นคำพูดของใคร กลุ่มไหน จัดเมื่อไหร่ เรียงเอาไว้ในคำถามเรื่องอะไร ทำให้เป็นระบบเดียวกัน แล้วก็วิเคราะห์โดยการตีความหมายในรูปของ Content Analysis เหมือนกับการตีความหรือวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพวิธีอื่น ๆ เช่นกัน ถ้ามีผู้วิเคราะห์

หลายคน และมีความคิดเห็นไม่ตรงกันหรือ
แปลผลไม่ตรงกันก็จะกลับไปฟังรายละเอียด
จากเทปใหม่เพื่อความกระจ่างนั่นเอง การที่
มีการถกประเด็นปัญหาในคำตอบของสมาชิก
กลุ่มจะเป็นการช่วยไม่ให้นักวิจัยลำเอียง
(bias) ในการตีความ เป็นคำตอบแต่ละคำตอบ
จะมีเหตุผลห้อยท้ายมาเสมอ ประกอบกับใน
แต่ละเรื่องจะจัดสนทนาหลายกลุ่ม ดังนั้น จึง
สามารถนำคำตอบในเรื่องเดียวกันมาตรวจ
สอบความชัดเจนของเหตุผลกันได้ (Cross
Check) ซึ่งจะขจัดความลำเอียงของนักวิจัย
ได้

การเขียนรายงานการวิจัย

ผลการศึกษาแยกตามวัตถุประสงค์ของ
การศึกษาและหัวข้อของการถาม พรรณนา
ในเชิงอธิบายคำตอบที่นำคำตอบมาอ้างแล้ว
ยกตัวอย่างคำตอบที่มีเหตุผลชัดเจนที่สุดแสดง
ไว้ในบทวิเคราะห์เป็นการยกประเด็นคำตอบ
ที่มีเหตุผลเพื่ออ้างอิงในบทวิเคราะห์ ส่วนใน
หัวข้ออื่น ๆ ก็คล้ายคลึงกับการเขียนรายงาน
การวิจัยทั่วไป

ในตอนท้ายของรายงานการวิจัยควรแนบ
แบบการคัดเลือกสมาชิกกลุ่มสนทนาพร้อม
กับตัวอย่างแนวคำถามเอาไว้ เพราะจะเป็น
ประโยชน์ต่อผู้อ่านและค้นคว้ารายงานการ
วิจัยของเราว่า ในการศึกษาเรื่องนี้เราได้ตั้ง
คำถามว่าอย่างไรบ้าง มีการจัดเรียงคำถาม
อย่างไร ดังนี้ เป็นต้น ●

บรรณานุกรม

กองวิจัยและประเมินผล ศูนย์พัฒนาประชากรและชุมชนแห่งเอเชีย สมาคมพัฒนาประชากร
และชุมชน. *การสนทนากลุ่ม* (เอกสารอัดสำเนา)

บริษัท ดีมาร์. “การวางแผนครอบครัวในภาคใต้ (ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ)” *การสัมมนา
ทางวิชาการเรื่องภาวะเจริญพันธุ์ การวางแผนครอบครัวและการพัฒนาประชากร
ภาคใต้* จัดโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบัน
วิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล 16–18 มีนาคม 2526 ณ โรงแรม
โนรา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ภาณี วงษ์เอก. *แนวคิดและวิธีการศึกษาวิจัยแบบ Focus Group Session* (เอกสารอัดสำเนา)
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529.

บรรณานุกรม

โยธิน แสงงดี เทคนิควิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ : การสนทนากลุ่ม (เอกสารอัดสำเนา) สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

Alder, Bobby J. "Focus Groups and the Nature of Qualitative Marketing Research" *Journal of Marketing Research*. Vol.14 (August 1977)

Fern, Edward F. "The Use of Focus Groups for Idea Generation: The Effects of Group Size, Acquaintanceship, and Moderator on Response Quantity and Quality" *Journal of Marketing Research*. Vol.19 (February 1982)

Folch-Lyon E. and Trost J.F., "Conducting Focus Group Session." *Studies in Family Planning*. Vol.12 No.12 (1981). New York.

Folch-Lyon E., de la Maccorra L. and Schearer S.B., "Focus Group and Survey Research on Family Planning in Mexico, *Studies in Family Planning*. Vol.12, No.12 (1981). New York.

Havanon N. and Pramualratana A., *Focus Group Research on the Determinants of Fertility in Southern Thailand*. Institute for Population and Social Research, Mahidol University, Bangkok.

Knodel J., Havanon N. and Pramualratana A., *A Tale of Two Generations: A qualitative analysis of fertility in Thailand*. Institute for Population and Social Research, Mahidol University, Bangkok.

Morgan, David L. and Spanish, Margaret T. "Focus Groups : A New Tool for Qualitative Research" *Qualitative Sociology*.

Payne, Melanie S. "Preparing for Group Interview" *Advances in Consumer Research*, Beverlee Anderson, ed. Ann Arbor, University of Michigan, 1976

Schearer S.B., "The Value of Focus Group Research for Social Action Programs," *Studies in Family Planning*. Vol.12 No.12 (1981) New York.

Stycos J.M., "A Critique of Focus Group and Survey Research : The Machismo Case" *Studies in Family Planning*. Vol.12 No.12 (1981) New York.

Suyono H., Piet N., Sterling F. and Ross J. "Family Planning Attitude in Urban Indonesia : Findings from Focus Group Research," *Studies in Family Planning*. Vol.12 No.12 (1981) New York.

Wells, William D. "Group Interviewing" *Handbook of Marketing Research*. Robert Ferber, ed. New York; McGraw Hill Book Co., 1974

ภาคผนวก

แนวทางการสนทนา

ใน

โครงการ : การศึกษากลุ่มผู้มีรายได้น้อยและยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

: การศึกษาแบบ Focus Group

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ก. เปิดฉากการสนทนา

- ก1 กล่าวคำต้อนรับ และขอบคุณทุกคนที่มา
- ก2 อธิบายถึงจุดประสงค์ในการคุยกันครั้งนี้ว่า เป็นการศึกษาเรื่องอะไร ทำไมถึงสนใจศึกษา
- ก3 อธิบายถึงวิธีการในการพูดคุยและซักถาม
 - จะมีการใช้เครื่องอัดเสียง
 - จะมีคนคอยจดคำพูดคุย
 - ขอให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่
- ก4 ผู้ดำเนินการสนทนาแนะนำตัวเองและกลุ่มผู้ศึกษา และขอให้ผู้ร่วมสนทนาบอกชื่อตนเอง
- ก5 คำถามอุ่นเครื่อง (ในที่นี้ขอเสนอเลยว่า ให้ถามเรื่องการทำมาหากินของแต่ละคน)

ข. สภาพความยากจน

- ข1 รายได้ตอนนี้เป็นอย่างไบบ้าง เมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อสองปีก่อน (พ.ศ. 2524) ดีขึ้นหรือเลวลงหรือเหมือนเดิม
- ข2 ทำไมรายได้ถึงดีขึ้นหรือเลวลงหรือเหมือนเดิม (แล้วแต่ตอบคำถาม ข1 ว่าจะอย่างไร)

- ข3 แล้วเรื่องรายจ่าย เปรียบเทียบกับเมื่อสองปีก่อน ดีขึ้นหรือเลวลง หรือเหมือนเดิมทำไม?
- ข4 ทุกวันนี้ค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารการกินแพงขึ้นไหม ทำไม?
- ข5 ชาวบ้านที่ยากจนในแถบนี้มีหนี้สินกันบ้างหรือเปล่า ถ้ามี ทำไมถึงต้องมีหนี้ แล้วส่วนมากกู้มาจากใคร กู้อย่างไร?

ค. สาเหตุของความยากจน

ระดับบุคคลหรือครอบครัว

- ค1 คนในหมู่บ้านแถบนี้ส่วนมากเป็นคนยากจนหรือคนรวย หรือพอมือพอกิน
- ค2 ที่คนเขาจน ๆ กันนั้น ทำไมถึงจน (ถามทุกคน) ถามเสริม ประเด็นที่ไม่ได้ตอบ เช่น สุขภาพ ขาดทักษะ ขาดการศึกษา ไม่มีที่ดิน ไม่มีทุน ผลิตผลไม่ดี
- ค3 คิดว่าอะไรเป็นสาเหตุของความยากจนของชาวบ้านมากที่สุด ทำไม
- ค4 ที่คนเขาพูดกันว่าความจน หรือความรวยของคนนั้นขึ้นอยู่กับโชคหรือกรรมเท่านั้น ทำไมเขาจึงพูดกันอย่างนั้น คิดว่าจริงหรือไม่

ระดับชุมชน

- ค5 การที่เราจะดูว่าหมู่บ้านไหนเจริญหรือไม่ ดูได้จากอะไรบ้าง (ประเด็นมีดังนี้ การคมนาคม การตลาด ไฟฟ้า ชลประทาน)
- ค6 ความเจริญของหมู่บ้านมีผลต่อฐานะความเป็นอยู่หรือความรวยความจนของคนในหมู่บ้านหรือไม่ ทำไม

ระดับสังคม

- ค7 คิดว่า คนยากจนโดยทั่วไปถูกเอารัดเอาเปรียบจากใครบ้างหรือไม่ ทำไม
- ค8 คนจนควรทำอย่างไรเมื่อถูกเอาเปรียบหรือถูกขูดรีด
- ค9 โดยทั่วไปคนเขาถูกคนจนหรือไม่ อย่างไร
- ค10 ที่เขาว่า คนจนเพราะขี้เกียจชอบเล่นการพนันจริงหรือไม่ ทำไม

ง. การดิ้นรนต่อสู้กับความยากจน

ในหมู่บ้าน

- ง1 ชาวบ้านที่จน ๆ ในหมู่บ้านนี้ถ้าไม่คิดย้ายออกไปทำมาหากินที่อื่น ส่วนมากแก้ปัญหาให้ตนเองอย่างไร (กู้เงิน รั้งจ้าง ปลูกพืชหมุนเวียน)
- ง2 วิธีไหนที่ช่วยแก้ปัญหาความยากจนได้ดีที่สุด ทำไม
- ง3 ที่คนทุกวันนี้แต่งงานช้าลง หรือมีลูกน้อยลงกว่าสมัยก่อน คิดว่าเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาความยากจนของตนเองหรือไม่ ทำไม

นอกหมู่บ้าน

- ง4 คิดว่าการที่คนย้ายออกไปทำมาหากินที่อื่นเมื่ออยู่ที่บ้านเดิมหาแล้วไม่พอกินนี้ ดีหรือไม่ดี
- ง5 ทำไมคนอีสานจึงชอบย้ายออกไปทำงานนอกหมู่บ้านตนเอง
- ง6 ส่วนมากคนที่ย้ายออกไปนี้เขาต้องมีทุนหรือมีงานคอยไว้ก่อนหรือไม่ทำไม
- ง7 ส่วนมากพวกนี้จะย้ายไปชั่วคราวหรือย้ายออกไปถาวรเลย ทำไม
- ง8 คิดว่าคนที่ย้าย ๆ ไปนี้รายได้จะดีขึ้นหรือไม่ ทำไม
- ง9 คนแถบนี้ส่วนมากชอบย้ายไปทำงานกันที่ไหน ทำไมเขาถึงชอบไปที่นั่น (เน้นการเปรียบเทียบกรุงเทพฯ กับเมืองหลักหรือเขตชนบทที่มีงาน)
- ง10 เคยได้ยินเรื่องคนไปทำงานที่ประเทศตะวันออกกลางหรือไม่ (ระบุตัวอย่าง ชื่อประเทศซาอุดีอาระเบีย) คิดว่าดีหรือไม่ดี
- ง11 มีผู้หญิงแถบนี้ย้ายออกไปทำมาหากินที่อื่นบ้างหรือไม่ มากหรือน้อย
- ง12 ส่วนมากอาชีพที่ทำใหม่ของผู้หญิงที่ย้ายออกไป ไปทำอะไร รายได้ดีหรือไม่เมื่อเปรียบเทียบกับพวกผู้ชาย
- ง13 สรุปลแล้วคิดว่าการย้ายออกไปทำงานนอกหมู่บ้านจะช่วยแก้ปัญหาของคนยากจนได้หรือไม่ ทำไม

จ. ความรู้ ทักษะ และความร่วมมือกับโครงการ กสช.

- จ1 รู้จักโครงการ กสช. หรือไม่ (หรือบอกว่าโครงการเงินผัน)
- จ2 คิดว่าโครงการนี้สามารถช่วยคนยากจนในหมู่บ้านได้หรือไม่ ทำไม
- จ3 เคยทำงานในโครงการนี้หรือไม่ ตั้งแต่มีมา (ถามทุกคน) ทำไมถึงได้ทำงาน และทำไมถึงไม่ได้เข้าทำงาน
- จ4 คิดว่าการที่เอาเงินโครงการนี้มาจ้างคนทำงานได้เยอะ ๆ โดยใช้เครื่องจักรรุ่นแรงน้อย ๆ กับจ้างคนน้อยแต่ใช้เครื่องรุ่นแรงมาก ๆ อย่างไหนจะดีกว่ากัน ทำไม
- จ5 รู้จักสภาตำบลหรือไม่ ที่นี้มีหรือเปล่า
- จ6 คิดว่าสภาตำบลควรมีบทบาทต่อโครงการ กสช. อย่างไรบ้าง
- จ7 พวกข้าราชการพัฒนาต่าง ๆ เช่น พัฒนาการตำบล เกษตรกรตำบล มีส่วนช่วยแก้ปัญหาของคนจนในหมู่บ้านบ้างหรือไม่ ทำไม
- จ8 คิดว่าถ้ารัฐบาลอยากแก้ปัญหาของคนจนจริง ๆ ควรทำอย่างไรบ้าง

แนวคำถามการสนทนากลุ่ม แบบ “ก”

โครงการวิจัยองค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อการใช้วิธีการคุมกำเนิดกรณีศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกสมาชิกกลุ่มสนทนา

กลุ่มชาวบ้านที่ไม่ใช้วิธีการคุมกำเนิด ที่พูดทั้งภาษาเขมรและไม่ใช้ภาษาเขมร
4 กลุ่มแรก

มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. อายุ 25-34 ปี ทั้งเพศชาย และหญิง
2. ตอนนี้ไม่ยอมามีลูกหรือไม่ยอมามีลูกอีกเลย
3. ขณะนี้ไม่ใช้วิธีคุมกำเนิดชนิดสมัยใหม่ หรืออาจเคยใช้มาก่อน
4. ไม่เอาพวกสามีไม่อยู่ หรือสามีไปทำงานที่อื่น
5. ไม่เอาพวกที่คิดว่าตัวเองเป็นหมัน (ธรรมชาติ) แล้ว
6. ไม่เอาพวกที่กำลังท้อง หรือป่วย โรคที่เป็นนานไม่มีสัมพันธ์ทางเพศ
7. ไม่เอาพวกที่หย่าหรือแยกกับสามี จะต้องเป็นคนที่อยู่กับสามีในปัจจุบัน
8. ไม่เอาพวกที่เพิ่งคลอดลูกเสร็จ (เพิ่งคลอดลูกได้ 4-5 เดือน)
9. ไม่เอาพวกที่ตั้งใจจะไปคุมกำเนิดอยู่แล้ว

ก. เปิดฉากการสนทนา

- ก1 กล่าวคำต้อนรับ และขอบคุณทุกคนที่มา
- ก2 อธิบายถึงจุดประสงค์ในการคุยกันครั้งนี้ว่า เป็นการศึกษारेื่องอะไร ทำไมถึงสนใจศึกษา
- ก3 อธิบายถึงวิธีการในการพูดคุยและซักถาม
- จะมีการใช้เครื่องอัดเสียง
 - จะมีคนคอยจดคำพูดคุย
 - ขอให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

- ก4 ผู้ดำเนินการสนทนาแนะนำตนเองและกลุ่มผู้ศึกษาแล้วขอให้ผู้ร่วมสนทนาบอกชื่อตนเอง
- ก5 คำถามอ่อนเครื่อง (ถามเรื่องการทำมาหากิน)

ข. การมีประสบการณ์หรือเคยได้ยินข่าวเกี่ยวกับอาการข้างเคียง

- ข1 เคยได้ยินหรือได้ฟังเกี่ยวกับอาการข้างเคียงของยาเม็ด ยาฉีด ใส่ห้วง หมันหญิง หมันชาย บ้างหรือไม่ เขาถือว่าหรือได้ยินมาว่ามีอาการข้างเคียงอย่างไรบ้าง
- ข2 ได้ยินจากไหน และท่านเชื่อข่าวลือนั้นหรือไม่
- ข3 การที่ท่านทราบถึงอาการข้างเคียงต่าง ๆ ของยาเม็ด ยาฉีด ใส่ห้วง หมันหญิง หรือหมันชายแล้ว ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง เจ้าของเองคิดยังไง
- ข4 ถ้าหากว่าการกินยาเม็ด ยาฉีด ใส่ห้วง ทำหมันหญิง ทำหมันชาย ไม่มีอาการข้างเคียงเลย ท่านจะใช้วิธีเหล่านั้นหรือไม่
- ข5 วิธีป้องกันการตั้งครรภ์แบบนับวันการมีประจำเดือนของผู้หญิง เชื่อถือได้หรือไม่
- ข6 เคยรู้จักวิธีหลังภายนอกหรือไม่ เคยใช้ไหม เชื่อถือในเรื่องการคุมกำเนิดได้หรือไม่
- ข7 ในบรรดาวิธีคุมกำเนิดท่านคิดว่าวิธีใดบ้างที่เชื่อถือได้มากที่สุด และเชื่อถือน้อยที่สุดในเรื่องการป้องกันการเกิด
- ข8 จากความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวที่ผ่านมา ทำไมท่านไม่ใช้หรือไม่ยอมใช้วิธีคุมกำเนิด หรือทำไมท่านจึงหยุดใช้หรือเคยเปลี่ยนวิธีใช้ เพราะอะไรทำไม
- ข9 ที่ท่านไม่คุมกำเนิด หรือไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิด เป็นเพราะท่านเชื่อฟังคำบอกเล่าของพ่อ-แม่/ของญาติพี่น้อง หรือเปล่า เขาบอกเล่าหรือแนะนำว่าอย่างไรบ้าง ทำไมถึงต้องเชื่อเขา เพราะอะไร
- ข10 จริงหรือไม่ที่เขาว่าถ้าพวกเราชาวบ้านเห็นวิธีคุมกำเนิดวิธีไหนดี คนในหมู่บ้านนิยมคุมกันมาก เขาก็เห็นดีด้วยแล้วคุมตามกัน

ค. การคุมกำเนิดแบบโบราณและหลักความเชื่อถือ

- ค1 ในกลุ่มนี้มีใครเคยใช้วิธีคุมกำเนิดแบบโบราณบ้าง ใครแนะนำให้ใช้ ป้องกันการเกิดได้ดีไหม
- ค2 มีข้อห้าม หรือมีความเชื่อถือหรือไม่ว่าถ้าคุมกำเนิดแล้ว จะผิดหลักประเพณีหรือธรรมเนียมปฏิบัติของชาวเขมร เพราะอะไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
- ค3 การคุมกำเนิดเพื่อเว้นระยะห่าง เพื่อให้มีลูกช้าลง ผิดกับหลักความเชื่อถือของเราหรือไม่
- ค4 ที่ท่านไม่คุมหรือไม่กล้าใช้วิธีคุมกำเนิดสมัยใหม่ เพราะว่าท่านอายุหม้อหรือไม่มีความอายุหม้อหรือไม่ เพราะอะไร ทำไม

หมวดคำถามต่อไปนี้ ให้นั้นในกลุ่มที่ไม่คุมกำเนิดและไม่อยากมีลูก

ง. การขอรับบริการและการให้บริการ

กลุ่มผู้หญิงถามเรื่องนี้ทั้งหมด

- ง1 ท่านรู้หรือไม่ว่ามีสถานบริการด้านการรักษาพยาบาลที่ใกล้ที่สุดอยู่ที่ไหน
- ง2 แล้วรู้หรือไม่ว่าสถานบริการแห่งนั้นสามารถให้บริการวางแผนครอบครัวได้ด้วย เขาให้บริการแก่เราวิธีใดบ้าง
- ง3 คิดว่าลำบากหรือไม่ สะดวกและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปขอรับบริการวางแผนครอบครัวหรือไม่
- ง4 จากหมู่บ้านไปสถานที่ให้บริการวางแผนครอบครัวนั้นต้องใช้เวลาในการเดินทางนานหรือไม่ เสียค่ารถหรือค่าเดินทางเท่าไร
- ง5 วิธีคุมกำเนิด ที่เขาให้บริการแก่เรา เขาคิดค่าบริการหรือไม่ วิธีอะไรที่เขาคิดว่าบริการ ทราบมาจากไหน เพราะอะไร ทำไม
- ง6 ท่านรู้จักคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการหรือไม่
- ง7 เจ้าหน้าที่เคยได้ให้คำแนะนำ หรือท่านไปขอคำแนะนำเกี่ยวกับการขอรับบริการวางแผนครอบครัวหรือไม่ เรื่องอะไรบ้าง (ปรึกษาแล้วผลเป็นอย่างไร)
- ง8 เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ให้บริการดีหรือไม่ (ยิ้มแย้มท่าทางดีหรือไม่)

- ง9 การให้บริการยาคุมกำเนิดเท่าที่ท่านทราบมา เขาให้ อสม. มาจ่ายให้ที่หมู่บ้าน หรือว่าต้องไปรับบริการเองที่สถานีนามัย
- ง10 มีอาสาสมัครวางแผนครอบครัวของหน่วยงานเอกชนอยู่ในหมู่บ้านนี้หรือไม่ “ที่เขาเรียกว่า อส.วตช. เขามียาคุมขายด้วย”
- ง11 พอจะทราบไหมว่าวิธีคุมกำเนิดแต่ละวิธี เขาให้บริการฟรีหรือเสียเงิน อยากจะให้บริการฟรีไหม เพราะอะไร ค่าบริการทุกวันนี้แพงไหม เพราะอะไร จึงคิดเช่นนั้น

ในกลุ่มเขมร (ตามเปรียบเทียบลาวด้วย)

- ง12 เป็นเพราะภาษาที่พูดกันหรือเปล่า จึงทำให้เจ้าหน้าที่ไม่ค่อยอยากให้บริการ เช่น เขาเห็นว่าเป็นคนเขมร เขาก็เลยไม่ค่อยให้ความสนใจหรือชักชวนให้คุมกำเนิด มีบ้างไหมที่มีการพูดดูถูกว่าคนเขมรไม่ยอมให้คุมกำเนิด อีกประเด็นหนึ่ง เจ้าหน้าที่ไม่เข้าใจภาษาเขมร ก็เลยไม่ยอมจะให้บริการกับเราเป็นอย่างนี้หรือเปล่า เพราะอะไร ทำไม

คำถามนี้ให้ถามเฉพาะในกลุ่มผู้ชาย

- ง13 สำหรับท่านคิดว่า ถ้าจะไปทำหมันชาย จะไปทำที่ไหน ทำไมจึงไปที่นั้น อย่างไม่ เพราะอะไร

หมายเหตุ ในเรื่องการขอรับบริการ ถ้าพบว่ามีปัญหาอะไรที่น่าสนใจเป็นพิเศษอันจะเป็นประโยชน์ต่อกระทรวงสาธารณสุข ในการวางแผนพัฒนางานต่อไป “ให้เจาะลึก” ต่อไปเลย

แบบ ก.

แบบคัดเลือกรวมสมาชิกกลุ่มสนทนา
กลุ่มชาวบ้านที่ไม่ใช้วิธีคุมกำเนิด จ.สุรินทร์

สถานที่จัดกลุ่มสนทนา หมู่บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....
กลุ่มนี้พูดภาษา เขมร ลาว
สมาชิกกลุ่ม เพศ ชาย หญิง

บ้านเลขที่.....หมู่บ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล.....

1. ชื่อ..... 2. อายุ.....(ต้องอยู่ระหว่าง 25-34 ปี)
3. จำนวนบุตร..... 4. อาชีพปัจจุบัน.....
5. กำลังอยู่กินกับสามีหรือภรรยาอยู่หรือไม่
ก. ยังอยู่ด้วยกันทุกวันนี้
ข. ไม่ได้อยู่ด้วยกันแล้ว หย่า แยก หม้าย
6. ตอนนี้อยากมีลูกอีกหรือไม่
ก. ตอนนี้อยากมีลูก หรือไม่อยากจะอีกเลย
ข. อยากรมีลูกอีก จำนวน.....คน
7. ขณะนี้คุมกำเนิดใช้วิธีสมัยใหม่หรือไม่
ก. ขณะนี้ไม่ใช้วิธีคุมกำเนิดสมัยใหม่/เคยใช้มาก่อนแต่ตอนนี้ไม่ได้ใช้.....
ข. กำลังใช้วิธีคุมกำเนิดสมัยใหม่
8. ขณะนี้สามีหรือภร่ายังอยู่อาศัยในบ้านหรือไม่
ก. สามี หรือภร่ายังอยู่ด้วยกัน
ข. สามี/ภรรยาไม่อยู่ หรือสามี/ภรรยาไปทำงานที่อื่น

9. คิดว่าตัวเองเป็นหมันธรรมชาติแล้วหรือยัง
- ก. ไม่คิด
- ข. คิด
10. ขณะนี้กำลังท้องอยู่หรือไม่ (หรือขณะนี้ภรรยา กำลังท้องอยู่หรือไม่)
- ก. ไม่ท้อง
- ข. กำลังท้อง ขณะนี้ท้อง.....เดือน
11. ขณะนี้ป่วยเป็นโรคที่เป็นนานไม่มีสัมพันธ์ทางเพศหรือไม่
- ก. ไม่เป็น
- ข. เป็น
12. คลอดลูกครั้งสุดท้ายนานกี่เดือนแล้ว (ชายให้ถามถึงภรรยา)
- ก. เกินกว่า 5 เดือน
- ข. ต่ำกว่า 5 เดือน
13. ตนเองหรือภรรยา/สามีตั้งใจจะไปคุมกำเนิดอยู่แล้วหรือไม่
- ก. ไม่
- ข. ใช่แล้ว

หลักเกณฑ์ สมาชิกกลุ่มจะต้องเป็นผู้ที่ถูก ข้อ ก. ทั้งหมด